

Hamlet på Folkteatern i Göteborg

– Den första utmaningen är att få ner det enorma materialet.

Magnus Lindman, bearbetning och översättning

– Jag har utgått från Magnus text och försökt att gestalta den sceniskt.

Örjan Andersson, regi och koreografi

På Folkteatern i Göteborg sätter man upp *Hamlet* i en bearbetning och nyöversättning av dramaturg Magnus Lindman. Han är också verksam på Svriges Radio Drama, och har genom åren översatt verk av Schiller, Brecht och Jelinek för att nämna några.

Örjan Andersson står för regi och koreografi av *Hamlet* på Folkteatern. Han har under årens lopp arbetat med regi koreografin i ett stort antal uppsättningar i såväl Sverige som utomlands. Ensemblen består av sex skådespelare och tre dansare. Jag träffar Magnus och Örjan under repetitionsarbetet.

Magnus: Den första utmaningen är att få ner det enorma materialet, Shakespeares mest textrika pjäs. Ett av pjäsens stora dilemman är att den inte riktigt hänger ihop, och därför måste man alltid bearbeta den. Vi kommer också att arbeta mycket med rörelse och dans, och då ville vi försöka skapa ett manus som innehåller *Hamlet*-historien, men som ett koncentrat. Vi har försökt berätta hela grundhistorien, har skurit bort en del av de politiska förvecklingarna, och håller oss kring familjen och relationerna. Rent textmässigt tar den cirka en och en halv timme. Jag valde att översätta texten för att "äga den" så att säga, för att kunna göra strykningar när vi arbetar med den, men också för att ibland formulera om.

Örjan: Jag har utgått från Magnus text och gestaltat den sceniskt, och har försökt att sammanföra dans och rörelse med själva texten, och på så sätt hitta en dynamik mellan de två uttrycken. Jag har arbetat med texten, och ibland har vi använt oss av orden, ibland har vi översatt orden till rörelse. Du kan *säga* att du är galen men du kan också visa med kroppen att du är galen. Det är en sådan balans som jag har försökt hitta. Dessutom har vi med tre mycket duktiga dansare som vi blandar med skådespelarna. Text och rörelse kan berika varandra, om man hittar en bra

Repetitionsbild från *Hamlet*. Ardalan Esmaili och Evin Ahmad. Foto: Jonas Nyström

balans dem emellan. Jag är ingen "textmänniska" från början, så Magnus hjälper till med texten, hur man kan läsa den och tolka den.

Magnus: Målet är att uppnå en organisk balans mellan de här delarna. I teatervärlden har texten en väldigt stark ställning, och står ofta överst rent hierarkiskt. Sedan finns det olika uttryck för att tolka den. I vårt arbete är det viktigt att göra en bearbetning, på samma sätt som vi tidigare gjort på Unga Dramaten med Goethes *Den unge Werthers lidande*, en fiktiv dagboksroman som ju också bygger helt på text. Också den texten komprimerade vi, och vi skapade en värld där man kan möta verket precis som

Danielle de Vries och Ardalan Esmaili. Foto: Jonas Nyström

vi nu gör med *Hamlet*, och få andra ingångar i det. Från Folkteaterns sida tänker vi att även om man inte är teatervan så ska man kunna ta del av den shakespeareanska världen. Shakespeares text är väldigt vacker, men den är över 400 år gammal.

Örjan: För mig är det viktigt att man inte särskiljer skådespelare och dansare. Jag ser dem mer som mer som nio dansare och allesammans har rep-
liker. Det är också viktigt att dansarna inte blir en slags "show stoppers", för när det gäller koreografin försöker jag hitta nycklar till hur jag kan få samtliga att röra på sig, bli fysiska. Det är förstås lättare med de professionella dansarna, men man ger också skådespelarna verktyg så att de kan röra på sig och skapa material. Jag jobbar med vad jag brukar kalla uppgiftslösning, på så sätt att jag ger uppgifter till skådespelarna eller dansarna. Till exempel kan en uppgift vara att röra sig i lera eller i vatten, eller att röra sig motströms. Man kan också göra ljud! Som när Magnus nu sitter här och håller på med sin servett.¹ Då gör han ett ljud, men där finns också en rörelse. Om jag säger till honom att han ska göra ett *ljud*, så tänker han på hur han ska göra ljudet. Men om jag tar bort servetten, så har jag plötsligt fått en rörelse. På så sätt kan man locka fram olika uttryck.

Magnus: Vi tvingar ju dansarna att tala också. De är dessutom från Ryssland, Spanien och Sverige, så de får kämpa. De har inte så mycket text, men det är viktig idé att det är *en* ensemble, som är mycket på scen samtidigt hela tiden. När jag ser Örjans arbete med skådespelarna handlar det mycket om att få bort prestationskravet på att *dansa*. Det blir som att lura någon: ”Nu rör du dig men du har fokus på något helt annat: att få fram ett uttryck, och att aktören kan känna självförtroende, så att det inte känns som att man gör något som är svårt. Och när vi sedan ser det så kan det verka som att aktören verkligen har jobbat med det.

NÄR DET GÄLLER HAMLET BRUKAR man fråga sig om han är galen eller om han bara låtsas. Det är en komplicerad fråga tycker både Örjan och Magnus.

Örjan: Hamlet är galen på sitt sätt, Ofelia på sitt, men galenskap be- höver inte visas i rörelser just. Det får inte bli övertydligt så att man skriver folk på näsan, utan man kan visa sådant med små uttryck. Man kan stänga en dörr och känna en klaus- trofobisk känsla av att inte komma ur en tankebana eller ett psykiskt tillstånd. När man håller på med de här historierna ska ju publiken också må bra av att se dem. Vad vi än tittar på för rörelse så försöker vi förstå, och vi lägger gärna in en betydelse i den. Om någon säger ”Ofelia är vansinnig”, och hon sedan kommer in och dansar, eller rör sig på vilket sätt som helst, så läser vi in vansinnet i det. Om man i stället hade sagt ”Ofelia är förälskad”, så hade man läst in det i stället. Här kommer det här med balansen in: om Magnus text säger en sak, så kanske jag kan ligga lite lågt med att uttrycka det, och om texten *inte* säger det, så kan jag trycka på. Manuset blir som ett skelett för mig, så det följer jag ganska strikt, och för mig är det en bra utgångspunkt. Vad jag sedan ser för rörelser i det, ser vi när vi börjar jobba med varje scen.

Magnus: Det här med galenskapen är egentligen två frågor: 1. Är han galen eller låtsas han bara? 2. Den filosofiska frågan: Vad är galenskap?

Ardalan Esmaili och Evin Ahmad. Foto: Jonas Nyström

Vem är galen? En mer relevant fråga kan vara: Är ni helt säkra på att de andra karaktärerna *inte* är galna? Jag tror att det är det som gör den här pjäsen så central. Det är inte Shakespeares bästa pjäs. Den är rörig, den är inkonsekvent, den rör sig mellan tragedi och komedi på ett planlöst och ganska provocerande sätt. Men den innehåller en existentiell kärna, och det är ett av de tidiga verken som adresserar *varat*, det som sedan kommer att bli hela modernismen: Vad är det att *vara*? Vad är existensen? Det är det som pjäsen brottas med, och där ligger den stora styrkan i verket. Det kan uttryckas på olika sätt, och där kommer metaforen om vansinnet in. Vansinne är så kopplat till vår uppfattning om oss själva och om andra: ”Nu är den eller den

personen sådan, men nu har personen blivit vansinnig, blivit så förändrad på något sätt.”

Intervju: Roland Heiel

Scenografi/Ljusdesign:
Chrisander Brun
Kostym: Nina Sandström
Mask/Perukdesign:
Susanne Åberg
Kompositör:
Franz Edvard Cedrins
Medverkande: Evin Ahmad,
Ardalan Esmaili, Lena Birgitta
Nilsson, Javier Perez, Kardo
Razzazi, Jonas Sjöqvist, Arina
Trostyanetskaya, Danielle de
Vries och Sara Wikström.

¹ Intervjun gjordes på ett café.

Lena B Nilsson. Foto: Magnus Länje